

Гоцалюк Михайло Олександрович

Студент 4-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежевець А.М.,

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права
факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА СКАРБ

Слово “скарб” несе в собі деяку приховану загадковість, схвильованість, небезпідставну напругу. Адже скарб - це щось особливе, цінне, те, що має бути недоторканим, захищеним, недоступним. Проте, якщо запитати у будь-кого, що таке скарб, то, напевно, відповідь буде досить банальною та зрозумілою для кожного. Мова йтиме про золоті монети, які знаходяться у громіздкій дерев'яній скрині, що закопана глибоко в землі, на безлюдному острові, в загадковому місці, яке без карти та компаса нізачо не віднайти.

Про можливі скарби, приховані в землі, на дні океану чи залиті в бетон, ми дізнавались із зарубіжних та радянських кінострічок. Наприклад, з роману І. Льфа та Є. Петрова “12 стільців” або ж комедійного радянсько-італійського кінофільму Е. Рязанова “Неймовірні пригоди італійців в Росії”. Проте, в силу людських амбіцій, необмеженого інтересу до невідомого, таємничого, інтригуючого скарбошукачі, сповнені жагою до пригод та випадкових збагачень, лишають домівки, беруть необхідне приладдя та вирушають у подорож.

Відповідно до п.1 ст. 343 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) скарбом є закопані у землі чи приховані іншим способом гроші, валютні цінності, інші цінні речі, власник яких невідомий або за законом втратив на них право власності. Це єдине визначення поняття «скарб», в інших українських нормативно-правових актах воно не міститься.

Як відомо, гроші бувають не тільки національні, а й іноземні. Тому, незалежно від того, чи буде відкопана скриня заповнена гривнями, чи в ній будуть лежати тисячі банкнот зеленого кольору із зображенням Бенджаміна Франкліна, така знахідка вважатиметься скарбом.

Проте, на жаль, у національному законодавстві відсутня класифікація цінних речей, які слід вважати скарбом. Цінні речі можуть мати різне походження, форму, склад, вартість, об'єм, історичне значення. Така приблизна групофікація була б, на нашу думку, зручною та практичною.

За загальним правилом, відповідно до ч. 2 ст. 343 ЦК, особа, яка виявила скарб, набуває право власності на нього. Дана норма кардинально змінює положення, закріплене у Цивільному кодексі УРСР 1963 року, де було зазначено, що особі, яка виявила і здала скарб фінансовому органу, видається винагорода у розмірі двадцяти п'яти процентів вартості зданих цінностей.

Якщо скарб був знайдений у майні особи, яка має право власності на це майно, тоді власник цього майна і особа, яка знайшла скарб в майні цього власника, набувають право спільної часткової власності на знайдений скарб у рівних частках, тобто 50 на 50. Виникає питання, як особі, яка знайшла скарб в майні іншої, довести, що скарб був знайдений саме нею? Зазвичай, недобросовісні власники майна не виявляють бажання ділитися скарбом. Їм вигідно стверджувати, що скарб був захищений власне ними, або їх дідами, прадідами. На нашу думку, в таких випадках слід фіксувати місце, об'єкти знахідки за допомогою відеокамери або інших технічних засобів.

В ч. 3 ЦК встановлено, що у разі виявлення скарбу особою, яка здійснювала розкопки чи пошук цінностей без згоди власника майна, в якому він був прихований, право власності на скарб набуває власник цього майна. Не важко припустити, що власники, в майні котрих було знайдено скарб, будуть наполягати на тому, що розкопки та пошук цінностей були проведені без попередньої згоди. Особливо, якщо така згода існувала в усній формі.

У разі виявлення скарбу, що становить культурну цінність, право власності на нього набуває держава. Особа, яка виявила такий скарб, має право на одержання від держави винагороди у розмірі до двадцяти відсотків від його вартості на момент виявлення, якщо вона негайно повідомила міліції або органів місцевого самоврядування про скарб і передала його відповідному державному органу або органу місцевого самоврядування (ч. 4 ст. 343 ЦК). На думку автора, такий розмір винагороди - незначне відшкодування старань, часу, зусиль, матеріальних витрат, які були задіяні при пошуках пам'яток культури. Не зрозуміло також і те, наскільки негайно потрібно повідомити міліцію або орган місцевого самоврядування про знайдений скарб. Слово "негайно" має дещо гостру та термінову форму вчинення тих чи інших дій. Визначення у законодавстві конкретних строків повідомлення відповідних органів було б доцільним, адже, якщо "негайно" їх не попередити, то існує реальна загроза втратити свою винагороду.

За даними світової статистики пошук скарбів є одним з найприбутковіших видів діяльності, яка в переважній більшості цивілізованих країн є легалізованою, врегульованою законодавством, але, в окремих неправових проявах її здійснення, передбачена і кримінальна відповідальність за такі дії. Зокрема, особа, яка незаконно заволоділа скарбом, несе кримінальну відповідальність, передбачену ст.193 Кримінального Кодексу України. Слід пам'ятати, що незнання закону не звільняє від відповідальності. У таких питаннях треба бути уважним та поінформованим.

Отже, з огляду на вищевикладене, питання про набуття права власності на скарб, на думку автора, потребує подальшого вдосконалення. Стаття 343 ЦК України містить недостатній об'єм необхідної регламентації норм, тлумачення основних понять, надання необхідних рекомендацій, що виникають у відносинах з набуття права власності на скарб. В цивільне законодавство, стосовно розглянутого питання, слід внести значні корективи, зокрема, щодо справедливої винагороди за знайдений скарб, встановлення строків, внесення редакційних доповнень щодо визначення поняття скарбу.

Список використаних джерел:

1. Цивільний Кодекс України - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, NN 40-44, ст.356
2. Цивільний кодекс УРСР 1963 року;
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131